

2023

KWIECIEŃ

Lawendowe Wieści

OPIEKUN MGR MARTA RANISZEWSKA
NAUCZYCIEL WF

Tradycje wielkanocne w Polsce są nam dobrze znane – powtarzamy je co roku. Wszyscy kojarzymy karnawał, lany poniedziałek czy Niedzielę Palmową. Na przestrzeni dziejów powstały jednak takie zwyczaje wielkanocne, o których pewnie nawet nie dane Ci było słyszeć, gdyż były domeną danego regionu. Czy wiesz, że niektóre z nich w dalszym ciągu są kultywowane? Czym są zatem pucheroki albo przywołówki? Na czym polegają Siuda Baba oraz kurek dyngusowy? I kiedy podczas Wielkanocy obchodzimy rękawkę? Opowiadamy zarówno o tych uniwersalnych tradycjach wielkanocnych, jak i lokalnych, równie licznych i ciekawych. Kto wie, może podczas tegorocznych Świąt opowiesz dzieciom o (staro)polskiej kulturze?

Karnawał (zapusty) to okres hucznej, zimowej zabawy i słynnych maskarad oraz pochodów. Trwa od święta Trzech Króli, a kończy się dzień przed Środą Popielcową, która wypada na 46 dni przed Wielkanocą i rozpoczyna wielki post.

Najbardziej znane zabawy karnawałowe organizuje się w Rio de Janeiro, Santa Cruz de Tenerife, Londynie czy Nowym Orleanie.

Do Polski karnawał przywędrował najprawdopodobniej z Zachodu, z Włoch, gdzie miał swój początek już w X wieku.

Obecnie rzadko kiedy uznajmy go jako tradycję wielkanocną. W Polsce obchodzony jest raczej skromnie, w niektórych miastach można spotkać niewielkie, oficjalne bale.

Wiosenne porządki

Choć nie jest to chrześcijańska tradycja wielkanocna, to jednak wiosenne porządki zakorzeniły się mocno w polskiej kulturze. Każdego roku w naszych domach odbywa się więc wielkie sprzątanie. Z początkiem wiosny, gdy tylko minie śnieg i nastaną pierwsze słoneczne dni, cała rodzina dzieli się obowiązkami i przygotowuje dom przed Wielkanocą. Sprzątanie przypomina o zbliżającym się święcie oraz symbolicznie zakańcza chłodne, zimowe dni.

Tuż przed Świętami przychodzi czas na kreatywny i jeden z przyjemniejszych zwyczajów wielkanocnych: malowanie pisanek. Jajka od dawna są symbolem rodzącego się życia, co bezpośrednio odnosi się do zmartwychwstania Jezusa Chrystusa. Dawniej uważano, że naturalnie barwione (np. w wywarze z cebuli) jajka mają magiczną moc i mogą leczyć choroby.

Pisanki były od zawsze związane z tradycjami wielkanocnymi, jednak w poszczególnych regionach Polski różnie się je nazywa. Na północy mamy do czynienia z kraszankami (gotuje się je w barwnym wywarze, a następnie wydrapuje na nich różne wzory). W okolicach Krakowa i Łowicza występują nalepianki, czyli jajka ozdobione wycinankami z papieru (zwłaszcza przedstawiającymi ornamenty ludowe). Z kolei na Mazowszu można spotkać oklejanki – wydmuszki udekorowane kolorową włóczką (na pierwszy rzut oka wyglądają jak sztuczne jajka lub zabawki).

Dawną, obecnie rzadko obchodzoną, zabawą wielkanocną była walatka („wybitki”). Jej reguły były bardzo proste. Przeciwnicy toczyli na stole swoje pisanki, przegrywał ten, którego jajko jako pierwsze zostawało rozbite. W innym wariacie stukano się czubkami jajek do momentu, aż skorupka któregoś z nich pękła.

Wielki Tydzień rozpoczyna się Niedzielą Palmową, która symbolizuje wjazd Jezusa Chrystusa do Jerozolimy. Zanosimy wówczas do kościoła kolorowe palmy wielkanocne, które następnie są święcone. Dawniej palemki splatało się samodzielnie. Obecnie popularnością cieszą się jednak te kupne, zazwyczaj zrobione z bukszpanu, gałązek wierzby, różnych suszonych kwiatów i ziół. Zwyczaj ręcznego tworzenia gałązek nie umarł jednak całkowicie! W wielu miasteczkach organizowane są konkursy na najpiękniejszą, najwyższą lub najoryginalniejszą palmę. Poświęcona palma była uważana za symbol szczęścia, dlatego zawsze zanoszono ją do domu i wieszano w widocznym miejscu. Miała tam zostać równy rok – do momentu, aż zastąpi ją kolejna.

Wielki Tydzień kończy Triduum Paschalne. Rozpoczyna się ono wieczorem w Wielki Czwartek, obejmuje Wielki Piątek i Wielką Sobotę, a kończy wieczorem w Wielką Niedzielę, czyli w pierwszy dzień Świąt. To właśnie w niedzielę (lub w niektórych rejonach – późnym wieczorem w sobotę) odbywa się liturgia wigilii paschalnej. To najważniejsza msza święta w roku w Kościele katolickim – obchodzi się wtedy uroczystość zmartwychwstania Jezusa Chrystusa.

W Wielką Sobotę, najczęściej z rana, święci się pokarmy. Obecnie do kościoła przynosi się raczej symboliczne produkty. Wśród nich można wymienić: jajka (symbol nowego życia), wędliny (symbol płodności), chrzan (symbol dostatku) czy sól (symbol oczyszczenia od złego). Koszycek często przystraja się również figurką baranka (z cukru, masła lub chleba, symbol Jezusa Chrystusa) oraz baziami. Dawniej wszystko, co rodzina miała zamiar spożyć na śniadanie wielkanocne lub nawet w ciągu całych świąt, ustawiano w dużych koszach przed ołtarzem lub – jeśli ksiądz objeżdżał gospodarstwa – kładziono na białym obrusie przed domem.

Lany

W Wielki Poniedziałek (drugi dzień Świąt) przypada oczekiwany, zwłaszcza przez najmłodszych, lany poniedziałek, inaczej zwany śmigusem-dyngusem. Zwyczaj oblewania ludzi wodą pochodzi jeszcze z czasów pogańskich, choć dawniej śmigus i dyngus były odrębnymi obrządkami. Podczas śmigusa chłopcy delikatnie smagali gałązkami wierzby łydki napotkanych dziewcząt, ewentualnie kropili panny wodą – stąd wyrosła obecna tradycja wielkanocna. W trakcie dyngusa chodziło się od domu do domu, w formie życzeń oraz śpiewu prosząc o słodczyce czy pieniądze.

Obecnie dzieci mogą kupić specjalne psikawki lub plastikowy pistolet i w ramach zabawy nawzajem polewać się wodą. W niektórych gospodarstwach obowiązuje też tradycja budzenia domowników z samego rana za pomocą zimnej wody. Nie każdy marzy o tym, by zostać zmoczony wodą. Tradycja ta ma jednak pozytywne podłoże – bycie mokrym podczas śmigusa-dyngusa zwiastuje szczęście.

poniedziałek!

Mniej znane tradycje wielkanocne w różnych regionach Polski.

PUCHEROKI ✓

Pucheroki do dziś obchodzone są w okolicach Krakowa. W Niedzielę Palmową młodzi chłopcy wygłaszają różne oracje (zazwyczaj żartobliwe), za co otrzymują drobną zapłatę lub podarki. Twarze mają pobrudzone sadzą, ubierają się w kozuchy, a na głowy zakładają wysokie stożkowe czapki, przyozdobione kolorowymi bibułkami.

WIESZANIE JUDASZA ✓

Pożegnanie z Judaszem jest zakorzenione w tradycji chrześcijańskiej. Symbolizuje ukaranie zdrajcy. Kukłę Judasza sporządza się ze słomy, ubiera w podarte ubrania i wieszka na wieży kościoła lub słupie. Następnie strąca się ją i, okłada kijami, wędrując po wsi. Na końcu zostaje ona podpalona i wrzucona do rzeki. Obecnie zwyczaj wieszania Judasza przetrwał jedynie na Podkarpaciu.

PRZYWOŁÓWKI ✓

Zwyczaj obchodzony wieczorem w Niedzielę Wielkanocną. Chłopcy z całej wsi zbierali się na centralnym placu. Następnie wspinali na podwyższenie (np. mur albo drzewo) i „przywoływali” okoliczne dziewczęta: wygłaszali dla nich wierszyki czy śpiewali piosenki. Czasami obdarowywali je także drobnymi prezentami, aby „wykupić” sobie ich sympatię.

EMAUS ✓

Odpust, urządza się w Polsce, Czechach i na Słowacji w Poniedziałek Wielkanocny. Organizowane są wówczas zabawy dla dzieci i inne atrakcje. Wystawiane są także stragany. Dawniej mieszkańcy wioski odbywali uroczysty spacer po wspólnie spędzonym dniu - nazwa „Emaus” wzięła się bowiem od nazwy biblijnej wsi, do której zmierzał Jezus Chrystus, niezrozpoznany nawet przez własnych uczniów.

WESOŁEGO KRÓLIKA, CO PO STOLE BRYKA,
SPOKOJU ŚWIĘTEGO I CZASU WOLNEGO,
ŻYCIA ZABAWNEGO W JAJA BOGATEGO
I W OGÓLE WSZYSTKIEGO, KURCZĘ, NAJLEPSZEGO!

życzą
*Lawendowe
Wieści*

OPIEKUN MGR MARTA RANISZEWSKA
NAUCZYCIEL WF

Zdrowych Świąt!

SKONTAKTUJ SIĘ Z NAMI I OPOWIEDZ
NAM SWOJĄ HISTORIĘ!
LAWENDOWEWIESCISP6@GMAIL.COM